proLékaře.cz | 9.11.2026

Profesor Zdeněk Hubálek, nový nositel Patočkovy medaile

Když jsem v srpnu 2001 nastoupil v rámci svojí doktorské dizertační práce na pracoviště Akademie věd ve Valticích na jižní Moravě, ani ve snu mne nenapadlo, že této laboratoři zůstanu věrný následujících 14 let a že s ní dokonce budu spojovat svoji další vědeckou budoucnost. Jedním z důvodu zůstat i po obhájení dizertační práce byla možnost pracovat po boku prof. Zdeňka Hubálka, dříve mého vedoucího a dnes už kolegy. I po letech strávených ve valtické laboratoři je mi stále inspirací zejména pro svoje vědecké a pracovní zapálení, systematičnost v práci a tzv. tah na branku. Zdeněk se narodil v srpnu 1942 do tehdy protektorátního Brna, vystudoval zde gymnázium a posléze Přírodovědeckou fakultu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně (dnešní Masarykova univerzita) se zaměřením na mikrobiologii. Svoji diplomovou práci zabývající se mikrokoky sepsal pod vedením doc. Miloše Kocura, významného taxonoma své doby a dlouholetého vedoucího České sbírky mikroorganismů. Dnes je již nepředstavitelné, že výsledky své diplomové práce publikoval (pro mladší čtenáře ještě v době přednormalizační) v tehdy prestižním oborovém časopise *Journal of General Microbiology*. Po absolutoriu na brněnské univerzitě dostal umístěnku do Výzkumného ústavu krmivářského v Pohořelicích, kde se věnoval mikrobiologickému stanovení vitaminu B_{12} v trusu drůbeže a také anaerobům v trusu prasat. Avšak krátce poté ho vítr zavál do Pardubic, kde pod vedením dr. Otčenáška zkoumal v rámci své dizertační (kandidátské) práce mikromycety u volně žijících ptáků. Z tohoto působení se mu podařilo publikovat některé originální výsledky (např. popis nového druhu dermatofyta *Microsporum ripariae*). Potom už následuje v roce 1969 jeho přesun do Valtic, na tehdejší pracoviště Parazitologického ústavu AVČR, kde se nejprve věnoval výzkumu tularémie, avšak záhy pod vlivem tamního vedoucího a světově uznávaného arbovirologa dr. Bárdoše zaměřil svoji pozornost k arbovirům, což se mu v pozitivním slova smyslu stalo osudovým. Za své více než čtyřicetileté působení v Ústavu biologie obratlovců AVČR ve Valticích publikoval Zdeněk více než 300 vědeckých prací a napsal několik vědeckých monografií. Jeho citační ohlas činí přes 4 000 citací, což je dokumentováno hodnotou h-indexu 33. U nemolekulárního biologa nepředstavitelné. Obdivuhodný počet prací lze vysvětlit až renesančním vědeckým záběrem, který snad připomíná jen šíři zaměření věhlasného prof. Františka Patočky, po kterém je ocenění pojmenováno a který ve své době vynikal také v řadě disciplín. Uvědomíme-li si však, že míra poznatků v biologii od té doby exponenciálně narostla, jde ve Zdeňkově případě o počin takřka neskutečný. Zdeněk publikuje práce nejen z virologie, ale také z ekologie obratlovců, ornitologie (jeho životní lásky), bakteriologie, mykologie, parazitologie a epidemiologie, a to vše v časopisech s impaktním faktorem.

Zdeňkovým velkým vědeckým tématem se v posledních dvaceti letech stal výzkum viru západonilské horečky, kde v současnosti patří k respektovaným světovým odborníkům a v roli experta spolupracuje s WHO a také ECDC. Po vypuknutí epidemie západonilské horečky v USA v roce 1999 byl dokonce pozván na přednáškové turné po Spojených státech a Kanadě, kde vysvětloval ekologii a emergenci viru West Nile v Evropě a možné paralely s jeho výskytem v Americe. I na základě těchto zkušeností se našemu pracovišti podařilo úspěšně zapojit do několika evropských projektů 6. a 7. rámcového programu EU. Zdeněk má opravdu velké renomé a troufám si tvrdit, že jeho výsledkům naslouchají více v zahraničí než u nás doma. To dokládá i vzpomínka světově proslulého amerického virologa prof. Charlese Calishera, který dokonce zmiňuje Zdeňka ve své autobiografii.

Nesporné jsou i Zdeňkovy kvality pedagogické v rámci oddělení mikrobiologie PřF MU. Jako doktorand jsem si vždy vážil jeho přístupu ke studentům. Kdykoliv jsem s čímkoliv za ním přišel, byl ochoten ihned odložit svoji rozdělanou práci, zajít se mnou k mikroskopu podívat se na zajímavý objekt, nebo bezprostředně komentovat mé výsledky či konzultovat další experimenty. To dává studentům do života opravdu hodně.

I když Zdeněk svoji práci miluje nade vše, není určitě workoholikem. Ve volném čase se intenzivně věnuje ornitologii, také historii a výtvarnému umění a v poslední době především cestování do odlehlých končin světa (Nový Zéland, Austrálie, Sibiř, Kostarika). Nadto je velkým milovníkem kvalitního vína, což je samozřejmě v jeho případě spojeno se spoustou velmi podařených historek. Tím více, že má velmi osobitý smysl pro humor. Mám to velké štěstí, že u řady nezapomenutelných příhod jsem byl osobně účasten, ovšem jen některé lze bez uzardění veřejně reprodukovat či snesou list papíru. Výběr však nechávám na Zdeňkovi, který je jistě zvěční ve své knize životních vzpomínek, jejíž kontury se mu rýsují v hlavě.

Na závěr si neodpustím malé pošťouchnutí mikrobiologické veřejnosti. Pro dnešní zrychlenou dobu je více než příznačné, že máme tendenci obdivovat mladé, sebevědomé a ambiciózní vědce na počátku své kariéry, jež zaplňují přední stránky lokálních deníků a časopisů svými „světovými“ objevy, z nichž však jen střípek obstojí v běhu času, a přitom bychom měli spíše zpomalit, ztišit se a s pokorou naslouchat vědcům, kteří svými skutky opravdu posunuli naše poznání.

Jsem si jist, že pro tento rok je Patočkova medaile v rukou nejpovolanějších.

RNDr. Ivo Rudolf, Ph.D.
Ústav biologie obratlovců AVČR, v.v.i.